

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱۴ / رجب المرجب / ۱۴۴۵ هـ، ق ۶ / دلو / ۱۴۰۲ هـ، ش

اسباب و حکمت های وقوع امتحانات الهی و مسئولیت های مسلمانان در قبال آن

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على سيد الأنبياء والمرسلين ، وعلى آله وصحبه أجمعين ، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين،

أما بعد:

قال الله سبحانه وتعالى وهو احكم الحاكمين: {الم * أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرُكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ * وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ} [العنكبوت: ۱-۳].

حضار گرامی!

امتحان و مصیبت یک سنت جاری از جانب الله جل جلاله است، بخاطر اینکه ایمان مسلمان هارا معلوم کرده و برای کفار و فساق درد و عذاب باشد.

الله تعالی انسانهارا بخصوص مسلمانان را به امتحانات مختلف می آزماید مانند: قحطی، خشکسالی، ترس از دشمن، سیلاب ها، زلزله ها، امراض وبائی، نقصان مالی، نقصان زراعتی، وفات اقارب و دوستان، فقر، گرسنگی، تشنگی و سائر امراض مختلف و خطرناک جسمی، نبود بعضی از اعضای بدن و نبود اولاد و غیره.

الله تعالی میفرماید: {الم * أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرُكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ * وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ} [العنكبوت: ۱-۳].

ترجمه:- الف، لام، میم، آیا مردمان پنداشته اند به مجردی اینکه بگویند ایمان آوردیم گذاشته میشوند و ایشان با مصیبت و تکالیف آزمایش کرده نمی شوند و یقیناً ما کسانی را که پیش از ایشان بودند آزمودیم البته الله به وسیله ابتلاء آشکار خواهد ساخت کسانی را که راست گفتند و البته آشکار خواهد ساخت کسانی را در ادعای ایمان خود دروغ گفته اند.

امام ازهری لغوی میگوید: (جَمَاعٌ مَعْنَى الْفِتْنَةِ فِي كَلَامِ الْعَرَبِ الْإِبْتِلَاءُ وَالْإِمْتِحَانُ). تهذیب اللغة (۱۴ / ۲۱۱)

ترجمه:- معنی جامع فتنه در کلام عرب امتحان را گفته میشود.

امتحان و آزمایش پروردگار بخاطر اهداف مختلف می آید که ذیلاً بیان میشود. الله تعالی میفرماید: {وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ * الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ * أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ} [البقرة: ۱۵۵-۱۵۷].

ترجمه:- و البته ما شما را به چیزی از ترس و گرسنگی و کمی مالها و جانها و میوه می آزمائیم و صابران را مؤده ده آنانی اند که

چون به ایشان بلائی برسد گویند ما از آن الله ایم وما بسوی او باز گردنده ایم، و آن گروه را الطاف ورحمتی از جانب پروردگارش شامل حال شان میگردد و آنها رهیاب اند.

امتحانات از طرف الله جل جلاله بالای اقسام مختلف مردم وروی حکمتهای مختلف می آید، گاهی وقت بالای گنهگارها و افراد باغی از راه الله امتحان می آید وگاهی وقت بالای افرادی که به الله جل جلاله بسیار مقرب اند امتحان می آید ولی امتحان از برای کفار عذاب است واز برای مسلمان امتحان است.

انبیاء ورسول که نزد الله تعالی محبوب و نسبت به همه مردم انسانهای برگزیده اند با وجود آن بالای آنها هم امتحانات الله جل جلاله آمده، وهمچنان امتحانات الله تعالی بالای اولیاء هم می آید.

الله تعالی در باره امتحان حضرت ایوب علیه السلام میفرماید: {وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ} الانبیاء: (۸۳)

ترجمه:- و دعای ایوب را یاد کن هنگامیکه پروردگار خویش را فریاد کرد که من را بیماری رسیده است و تو مهربان ترین مهربانانی.

و در حدیث شریف آمده است: (عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً؟ قَالَ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الصَّالِحُونَ ثُمَّ الْأُمَّتُلُ فَلَا مَثَلُ مِنَ النَّاسِ يُبْتَلَى الرَّجُلُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صَلَابَةٌ زِيدَ فِي بَلَائِهِ وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ خُفِّفَ عَنْهُ). مسند أحمد (۷۸/۳)، سنن الترمذی (۶۰۱/۴) و قال ابو عیسی: هذا حدیث حسن صحیح

ترجمه:- مصعب بن سعد از پدر خود روایت میکند، پدر او میگوید که من گفتم ای رسول خدا! کدام مردم زیاد تر مورد امتحان قرار میگیرند در بین مردم؟ نبی علیه السلام فرمودند: که انبیاء علیهم السلام مورد سخت ترین امتحانات قرار میگیرند، سپس صالحین، سپس صاحبان فضل در بین مردم و مردم ها آزموده میشوند به اندازه دین شان (در قوت وضعف) اگر در دین ایشان صلابت و استحکام موجود بود بیشتر مورد آزمایش قرار میگیرند و اگر در دین شان ضعف و کمبود باشد ایشان کم تر مورد آزمایش قرار میگیرند.

در روایت ابن ماجه آمده است: (إِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيُبْتَلَى بِالْفَقْرِ حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدَهُمْ إِلَّا الْعِبَاءَةَ يُجَوِّبُهَا وَإِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيَفْرَحُ بِالْبَلَاءِ كَمَا يَفْرَحُ أَحَدُكُمْ بِالرِّخَاءِ). سنن ابن ماجه (۱۳۳۴/۲) فی الزوائد إسناد صحیح . رجاله ثقات

ترجمه:- یقیناً بعضی از آنها آزمایش میشوند به فقر تا اینکه نمی یابند یکی از اینها مگر یک چادری که آنرا به سر خود بیندازد و یقیناً بعضی اینها حتماً در امتحان و بلاء خوشحال میشوند طوری که یکی از شما خوشحال میشود در وسعت و فراخی رزق.

رسول الله صلی الله علیه وسلم که سردار کائنات و امام الانبیاء است، حضرت عائشه رضی الله عنها در باره کمبود مواد غذایی در خانه وی میفرماید: (عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَا شَيْعَ أَلْ مُحَمَّدٍ مِنْ خُبْرِ الشَّعِيرِ حَتَّى قَبِضَ). سنن ابن ماجه (۱۱۱۰/۲)

ترجمه: از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است او میگوید: سیر نشده خاندان محمد صلی الله علیه وسلم به نان جو تا اینکه ایشان وفات کردند.

به رسول الله صلی الله علیه وسلم آنقدر امتحانات آمد حتی که در غزوه احد هردو دندان مبارک شهید شده.

اسباب امتحان:

در نصوص دینی اسباب امتحان زیاد ذکر شده است، اگر به نصوص قرآنی مراجعه کنیم می بینیم که در قرآن کریم در جاهای متعدد بیشترین اسباب امتحانات گناهان و سرکشی بندگان ذکر شده است طوریکه الله تعالی میفرماید: {وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ} الشوری: ۳۰

ترجمه:- و آن مصیبت و بلائی که به شما میرسد به سبب گناهایی است که دستهای شما انجام داده است و از بسیاری گناهان شما در گذر میکند.

و در آیت شریف دیگری می آید: {ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ} الروم: ۴۱

ترجمه:- تباهی و خرابی در خشکه و دریا یا بخاطر اعمالی پدیدار گشته است که دستهای مردمان انجام داده است تا الله جزای برخی از کارهایی را که انجام داده اند به آنها بچشاند تا از کارهای بد بازگردند.

امام قرطبی در تفسیر این آیت میگوید: (ظهرت المعاصي في البر والبحر فحبس الله عنهما الغيث وأعلى سعرهم ليعذّبهم عقاب بعض الذي عملوا). تفسیر القرطبی (۴۱ / ۱۴)

ترجمه:- آشکار شد گناهان در خشکه و در بحر سپس الله تعالی بالای ایشان باران را بند کرد و نرخیهارا بالا برد بخاطر اینکه بچشند جزای آن کارهایی را که انجام دادند.

در یک حدیث شریف اسباب امتحان و آزمایش قرار ذیل ذکر شده است: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ، قَالَ : أَقْبَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ ، خَمْسٌ إِذَا ابْتَلَيْتُمْ بِهِنَّ ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ تُدْرِكُوهُنَّ :

۱- لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ ، حَتَّى يُعْلِنُوا بِهَا ، إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الطَّاعُونَ وَالْأَوْجَاعُ ، الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضُوا ،

ظاهر نمی شود در بین یک قوم زنا تا اینکه به شکل علنی آنرا انجام دهند مگر اینکه مرض طاعون و سائر امراض در بین ایشان شیوع پیدا میکند، آن امراضیکه در گذشتگان نشان نبود.

۲- وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ ، إِلَّا أَخَذُوا بِالسِّنِينَ ، وَشَدَّةِ الْمُنُونَةِ ، وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ ،

و کم نمی کنند ترازو و پیمانانه را مگر اینکه گرفتار میشوند به خشکسالی ، قحطی و سختی و به ظلم پادشاه.

۳- وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ ، وَلَوْلَا الْبَهَائِمُ لَمْ يَمْطَرُوا ،

و منع نمیکنند زکات مالهای خود را مگر اینکه منع کرده میشود باران از آسمان اگر حیوانات نمی بود هیچ وقت باران بالای ایشان نمی شد.

۴- وَلَمْ يَنْقُصُوا عَهْدَ اللَّهِ ، وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ ، فَأَخَذُوا بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ ،

و نقض نمی کنند عهد الله و رسول را مگر اینکه مسلط میشود بالای ایشان دشمن از قومهای دیگر و میگیرند از ایشان آنچه که نزد ایشان باشد.

۵- وَمَا لَمْ تَحْكُمُ أُمَّتَهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ ، وَيَتَخَيَّرُوا مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ بِأَسْمِهِمْ بَيِّنَهُمْ). المستدرک (۴/ ۵۸۲)، سنن ابن ماجه (۲/ ۱۳۳۲)

تا وقتیکه حاکمان حکم نکنند به کتاب الله و اختیار نکنند آنچه را که الله تعالی از برای (فیصله نازل کرده است) مگر اینکه میگرداند الله تعالی در بین ایشان جنگ را.

و در یک حدیث شریف دیگر سبب امتحان و آزمایش اینطور آمده است: (عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسْمَوْنَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا يُعْرَفُ عَلَى رُءُوسِهِمْ بِالْمَعَارِفِ وَالْمُعَنِّيَاتِ يَخْسِفُ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ وَيَجْعَلُ مِنْهُمْ الْقِرْدَةَ وَالْخَنَازِيرَ). علی سنن ابن ماجه مع حاشیة السندی (۲/ ۴۸۹)

ترجمه:- از ابو مالک اشعری رضی الله عنه روایت است، او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: مینوشند بعضی مردم از امت من شراب را و آنرا بنام دیگر نامگذاری میکنند، کوبیده میشود بر سر ایشان دهل ها و آواز خوانی ها، فرو می برد الله تعالی ایشان را در زمین و میگرداند از ایشان شادی ها و خنزیر ها.

بعضی اوقات امتحان الله تعالی به سبب خوشی می آید. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ عِظَمُ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ وَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْطُ). سنن الترمذی (۴/ ۶۰۱)، سنن ابن ماجه (۲/ ۱۳۳۸)

ترجمه: انس بن مالک رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایتی نقل میکند که پیغمبر علیه السلام فرمودند:

یقیناً پادشاه بزرگ وابسته است به امتحان بزرگ، یقیناً کدام قومیکه نزد پروردگار محبوب شوند آنها را در امتحان می اندازند، پس کسیکه در امتحان الله تعالی راضی شود از برای او رضا است و کسیکه در امتحان الله تعالی غضب شود از برای او غضب است .

علمای کرام اسباب امتحان و آزمایش را قرار ذیل بیان کرده اند: مثلاً: گناهان، و گناهان را حقیقاً شمردند، گناهان وزنا را اظهار کردن، ظلم کردن به بندگان، سبک شمردن مسلمانان و طعنه دادن به ایشان، نافرمانی پدر و مادر و قطع روابط دوستی، یکجا شدن و دوستی با ظالمان و فساد پیشه گان، جرأت کردن در خوردن مال حرام و در انجام محرمات.

حکمتهای آمدن امتحانات:

الله تعالی بالای مسلمانها امتحانات و آزمایش هارا بنا بر حکمت های مختلف نازل میکند که در تمام آنها از برای مسلمانها خیر نهفته است ولی مسلمانان نا آگاه امتحان الله تعالی را عذاب می شمارد . که بعضی از حکمتهای آن قرار ذیل است:

۱- امتحان بخاطر بلند بردن درجات مسلمانان می آید: الله تعالی بعضی امتحانات را بالای مسلمانان بخاطر این نازل میکند که درجات و مراتب مسلمانهای صادق و صابر بلند شود، بطور مثال الله تعالی مسلمانها را در برابر کفار در جهاد می آزماید که در جهاد تکالیف و مشقتهای مختلف نهفته است مانند: مرگ، زخمی شدن، سفر، مصرف مال، و درد های مختلف، ولی این امتحان بخاطر این است که درجات و مراتب مسلمانان راستگو و صابر بلند شود. الله تعالی در مورد این حکمت می فرماید: {أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمُ الصَّابِرِينَ} [آل عمران: ۱۴۲].

ترجمه:- آیا پنداشتید که وارد بهشت خواهید شد والله تعالی نا هنوز مجاهدان شما و صبرکنندگان را ممتاز و جدا نگردانده است.

و در آیه دیگری آمده است: {لَتُبْلَوْنَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ} [آل عمران: ۱۸۶].

ترجمه:- البته شما در مالها و جانهای تان آزموده خواهید شد و از آنانیکه پیش از شما کتاب داده شده اند و از مشرکان آزار بسیار خواهید شنید و اگر صبر و استقامت ورزید و پرهیزگاری کنید این خصلت از کارهای مهم است.

و در آیه دیگری آمده است: {أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمُؤْنَ الْبِأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَزُلُؤْا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ} [البقرة: ۲۱۴].

ترجمه:- آیا پنداشتید که وارد بهشت خواهید شد و حوادثی همچون حوادث گذشتگان به شما نیاید زینهای شدید مالی و جانی به آنها رسید و تکان داده شدند تا آنکه پیامبر و مومنانیکه با او بودند میگفتند امداد الله چه وقت خواهد آمد، الله به آنها جواب داد آگاه باشید امداد الله نزدیک است.

پس مسئولیت مسلمان این است که در این مشقت ها صبر کند و ایمان خود را در عمل ثابت کند و به کمک و فتح پروردگار یقین داشته باشد.

۲- امتحانات بخاطر محوکردن گناهان مسلمانها می آید: اکثر اوقات امتحان بالای مسلمان بخاطر گناهان او می

آید، پس بخاطر اینکه الله تعالی گناههای او را بشوید و او را پاک کند مصیبت و امتحان را بالای او نازل میکند، در حدیث شریف آمده است: {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ أَوْ الْمُؤْمِنَةِ فِي جَسَدِهِ وَفِي مَالِهِ وَفِي وَلَدِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ} مسند أحمد (۲۴۸/۱۳)

ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: بلاء و مصیبت همیشه بالای مومن و یا مومنه میباشد، گاهی در جسم او، گاهی در مال او، گاهی در اولاد او، تا اینکه با الله تعالی ملاقات کند در حالیکه نمی باشد در او هیچ گناهی. (یعنی از گناهان پاک شده است).

و در یک حدیث شریف دیگر آمده است: {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشُّوْكَةِ يُشَاكِرُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ} صحيح البخاری ت (۲۳۷/۱۴)

ترجمه:- ابوهریره رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایتی را نقل میکند که ایشان فرموده است: نمی رسد به مسلمان هیچ سختی، درد و مرض دائمی؛ پریشانی و غم حتی تا اینکه اگر خاری در پای او فرو برود مگر اینکه الله تعالی بواسطه اینها گناهان او را از بین می برد.

و در حدیث شریف آمده است: {عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةً فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا كُتِبَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ وَمُحِبَّتٌ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ}. صحيح مسلم (۱۴/۸)

از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است او میگوید که من از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده ام که فرمودند: این طور مسلمانی نیست که در پای او خاری فرو برود یا از این بیشتر (تکلیف به او برسد) مگر اینکه نوشته میشود به او به سبب آن یک درجه و محو میشود از وی به سبب آن گناه او.

۳- امتحانات بخاطر این می آید که مسلمانان راستگو از دروغ گو جدا شود:

الله تعالی از مسلمانها تنها دعوی زبانی ایمان را قبول نمی کند بدون دلیل، پس مناسب است که امتحان کرده شود و مومن خود را در ایمان صادق ثابت کند، بخاطر این الله تعالی او را می آزمايد. الله تعالی میفرماید: {وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ} [آل عمران: ۱۵۴].

ترجمه:- و این شکست برای این است تا آنچه در سینه های شما است از ایمان و نفاق آشکار کند و بیازماید و تا آنچه را در دل های شما است یعنی عقاید شما را خالص گرداند و الله به رازهای سینه ها دانا است.

در آیه دیگری آمده است: {مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ} [آل عمران: ۱۷۹].

ترجمه:- الله مومنان را بر آن حالیکه اکنون بر آن هستند نمی گذارد تا آنکه پاک را از ناپاک جدا سازد.

امتحان است که خبیث را از طیب جدا میکند کسیکه در وقت آزمایش کافر میشود، به غضب و نا امید میشود، اینها باید از آن مومنی جدا شوند که در وقت امتحان ایمان او محکم میشود و از الله تعالی راضی میباشد و در امتحان صبر میکند.

امتحان الله تعالی بالای مومنین حتمی است: {الْم * أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ * وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ} [العنکبوت: ۱-۳].

همچنان در آیه دیگری آمده است: {وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَتَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ} [محمد: ۳۱].

ترجمه:- و البته ما شما را می آزمایشیم تا مجاهدان واقعی و صابران شما را آشکار نمایم و تا اخبار شما را بیازمایم .

مطلب آیت این است که مؤمنین صادق در امتحان کامیاب می شوند و در برابر امتحان ثابت می مانند . مجاهده و صبر میکنند.

۴- امتحانات گهگاهی از برای بیدار کردن بندگان از غفلت و یا تنبیه نمودن آنها به خطاهایشان می باشد :

بعضی اوقات الله تعالی مسلمانها را بخاطر بیدار کردن آنها از غفلت در امتحان قرار می دهد که از غفلت بیدار شوند و بخطاهای خود متوجه شوند و از گناهان دست بکشند و به الله تعالی رجوع کرده توبه نمایند : الله تعالی میفرماید: {وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ} [الانعام: ۴۲]

ترجمه:- و شکی نیست که ما بسوی امتان پیش از تو پیامبران فرستادیم پس هنگامیکه آنها در برابر انبیاء طغیان نموده اند ایشان را به سختی ها و رنج ها گرفتار ساختیم تا زاری کنند.

قال ابن کثیر -رحمه الله:- (وقوله: {وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ} يعني: الفقر والضييق في العيش، {وَالضَّرَّاءِ} وهي الأمراض والأسقام والألام، {لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ} أي: يدعون الله ويتضرعون إليه ويخشعون.) تفسیر ابن کثیر / دار الفكر (۲/ ۱۶۲)

حافظ این کثیر در تفسیر این کلمات میگوید : (بالبأساء): یعنی به فقر و تنگدستی در زندگی . (والضراء) امراض و درد ها .

{لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ} بخاطراينکه فریاد کنند الله تعالی را وبه او عاجزی نمایند و خشوع را اختیار کنند .

وظیفه مسلمان این است و قتیکه بکدام مصیبت و امتحان مبتلا شود باید با خود محاسبه کند و به خطایا و گناهان خود متوجه شود و به الله تعالی رجوع کند و از او طلب رفع مشکلات خود را نماید .

۵- بعضی اوقات امتحان بخاطر این می آید که به یاد نعمتهای گذشته شود و به نعمتهای موجوده شکر نماید.

مثلیکه امتحان مرض برای انسان نعمت صحت را بیاد می آورد، به این یاد آوری بنده به دیگر نعمتهای پروردگار متوجه شود و به آن شکر بکند.

۶- و قتیکه الله تعالی به کدام بنده اراده خیر را بکند، او را در دنیا عذاب میکند: بعضی اوقات الله تعالی به بنده خود اراده خیر را میکند و در عوض آخرت او را در دنیا عذاب میکند تا اینکه از عذاب آخرت نجات یابد و در این از برای او خیر است. در حدیث شریف آمده است: (عن أنسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدِهِ الْخَيْرَ عَجَّلَ لَهُ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ أَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ حَتَّى يُؤَافِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ). سنن الترمذي (٤ / ٦٠١)، المستدرک (٤ / ٦٥١)

ترجمه:- از حضرت انس رضي الله عنه روایت است که رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: و قتیکه الله تعالی به بنده خود اراده خیر را بکند، پیش میکند از برای او عقوبت را در دنیا و و قتیکه الله تعالی برای بنده خود اراده شر را بکند نگه میدارد جزای او را به اثر گناهانیکه که نموده تا اینکه پوره بدهد او را جزا به سبب گناهانش در روز قیامت.

مسئولیت مسلمانها در وقت امتحان:

و قتیکه مسلمانان در امتحان قرار گرفتند باید کارهای ذیل را انجام دهند:

۱- زیاد تضرع و عاجزی کردن به الله تعالی، و حاجت خود را به او فریاد کردن: و قتیکه مسلمانها در امتحان افتیدن، باید به الله تعالی بسیار عاجزی تضرع و فریاد کنند و زیاد دعا نمایند تا اینکه الله تعالی به ایشان رحم کند و مصیبت را از آنها دور کند الله تعالی میفرماید: {وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ} [غافر: ٦٠]. ترجمه: و پروردگار تان گفت: مرا بخوانید دعای شمارا اجابت کنم.

همچنان در جای دیگری میفرماید: {وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ} [البقرة: ١٨٦]،

ترجمه:- و هنگامیکه بندگانم از تو در باره من بپرسند به آنان بگو که من نزدیکم دعای دعا کننده را هنگامیکه مرا بخواند پاسخ میگویم پس آنها نیز دعوت مرا بسوی ایمان و عبادت بپذیرند و به ایمان آورند تا راه یابند و به مقصد برسند.

۲- استغفار گفتن، توبه نمودن و به الله رجوع کردن: اگر سبب آمدن امتحان گناهان بنده باشد و بنده به آن آگاه شود، پس راه خلاصی آن زیاد استغفار گفتن و زیاد توبه کردن است تا اینکه الله تعالی این مصیبت را دور کند. الله جل جلاله فرموده است: {وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ} [الأنفال: ٣٣].

ترجمه:- والله آنها را عذاب نمیکنند در حالیکه تو در میان آنها باشی و الله عذاب کننده آنها نیست در حالیکه ایشان آمرزش میخواهند.

قال ابن عباس: إن الله جعل في هذه الأمة أمانين، لا يزالون معصومين مجارين من قوارع العذاب ما دام ما بين أظهرهم: فأمان قبضه الله إليه، وأمان بقي فيكم، قوله: {وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ}. تفسير ابن كثير (٤/ ٤٩).

ترجمه:- عبدالله بن عباس رضي الله عنه میفرماید: یقیناً الله در این امت دو (امان) قرار داده است، همیشه اینها محفوظ اند و در پناه قرار گیرنده اند به اثر این امان ها از عذاب ها تا وقتی که این امان ها در بین ایشان باشد؛ یکی آن امانی بود که الله تعالی آنرا گرفت (محمد صلی الله علیه وسلم) و امان دیگر باقی است در بین شما که آن عبارت از استغفار است. تا وقتی که بنده استغفار میگوید پس او از طرف الله تعالی در امان است.

دیگر اینکه در استغفار گفتن نعمت، قوت، زیادت و برکت وابسته است. الله تعالی میفرماید: {وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ} [هود: ٥٢].

الله تعالی به زبان نوح علیه السلام گفت: {فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا * وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا} [نوح: ١٠-١٢].

اگر مسلمانان در امتحان خشکسالی و قحطی مبتلا اند، باید نماز استسقاء بخوانند، صدقه و خیرات بکنند.

۳- صبر کردن و از ثبات کار گرفتن و رضا به قضاء:

وقتی که مسلمان به کدام امتحان مبتلا شد باید به ایمان خود صبر کند و از ثبات کار گیرد و به فیصله های پروردگار رضایت نشان بدهد به خصوص در وقتی که هدف از امتحان جدا کردن مومن صابر از غیر صابر و طیب از خبیث باشد.

۴- کوشی کردن در عبادت و توجه بیشتر را به عبادت معطوف داشتن: الله تعالی میفرماید: {فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا * إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا * فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ * وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ} [الشرح: ٥-٨].

ترجمه:- پس یقیناً همراه با سختی آسانی است یقیناً همراه بادشواری آسایش است. پس هنگامیکه از یک کار مهمی فارغ شوی به کار مهم دیگر بپرداز و در تمام احوالت بسوی پروردگارت متوجه و راغب شو.

حافظ ابن کثیر میگوید: (أی: إذا فرغت من مهمتك فانصب في طاعته وعبادته). وقتی که از کارهای خود فارغ شدی به طاعت و عبادت الله تعالی ایستاد شو.

(عن الحسن قال: خرج النبي -صلى الله عليه وسلم- يوماً مسروراً فرحاً وهو يضحك، وهو يقول: لن يغلب عسرٌ يسرين، لن يغلب عسرٌ يسرين: {فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا * إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا}. تفسير ابن كثير (٨/ ٢٥٥).

یک روایت موقوف از حسن بصری رحمه الله است او میگوید که یکبار رسول الله صلی الله علیه وسلم در حالیکه خوشحال بود و میخندید و اینطور گفت: هیچ وقت یک سختی بالای دو آسانی غالب نمی شود، هیچ وقت یک سختی بالای دو آسانی غالب نمی شود، سپس این آیت را قرأت کردند: {فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا * إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا}.

۵- در همه کارها از الله تعالی ترسیدن و تقوا را اختیار کردن: تقوا برنده تمام سختی ها، و راه خلاصی از آزار مایش ها، مصیبت ها، و تنگدستی ها است. الله تعالی میفرماید: {وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ} [الطلاق: ۲، ۳].

ترجمه:- و هر که از الله بترسد او برایش راه نجات میگذارد؛ و او را از جایی روزی میدهد که گمانش را نمی کند و هر کس به الله توکل کند پس او برایش کافی است.

در آیه دیگری اینطور وعده شده است: {وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا * ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا} [الطلاق: ۴، ۵].

ترجمه:- و هر کس از الله بترسد کاربارش را برایش آسان میسازد، آنچه بیان شد فرمان الله است که به سوی شما نازل کرده است و هر کس از الله بترسد گناهانش را از وی دور میسازد و پاداشش را برایش بزرگ میسازد.

۶- فیصله کردن به کتاب الله: اگر مسلمان ها بخاطر اینکه فیصله های کتاب الله را معطل قرار داده اند مورد امتحان قرار گرفته اند، در این صورت باید امیر مسلمانها به محاکم خود فرمان دهد که بغیر از کتاب الله به چیزی دیگری فیصله نکنند.